

КАТЕГОРИАЛНОСТ И НЕКАТЕГОРИАЛНОСТ В СИСТЕМАТА НА РУСКИТЕ ЧИСЛИТЕЛНИ ИМЕНА (В СЪПОСТАВКА С БЪЛГАРСКИ)

ЕНЧО ТИЛЕВ

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
tilev.encho@gmail.com

Не са много индоевропейските езици, в които числителните имена са отделени в самостоятелна част от речта. Макар че във всички езици нумеративите служат за изразяване на едно и също извънезиково количество, споровете на лингвистите теоретици за правилната класификация на дадения клас думи не са преставали. Целта на настоящата статия е да разгледа отблизо някои от проблемите, свързани с категориалните и некатегориалните значения на числителните в руския и българския език.

Лексикалната своеобразност на изследваната част на речта се преплита с функционирането на граматични категории *надеж*, *число* и *род*, които се отличават с някои важни специфики. Макар че от морфологична гледна точка граматичните категории са представени твърде оскъдно, наличните форми се отличават с изключително своеобразие и широкообхватност, като още веднъж свидетелстват за връзката на категориалността и некатегориалността. Направеният анализ дава основание да се смята, че числителните са единствената част на речта, при която некатегориалните прояви надвишават категориалните, което е повод и за по-нататъшни изследвания в рамките на този клас думи.

Ключови думи: граматична категориалност, некатегориалност, функционална граматика, граматични категории, руски език, български език, числителни

CATEGORIALITY AND NON-CATEGORIALITY IN THE SYSTEM OF RUSSIAN NUMERALS (IN COMPARISON WITH BULGARIAN)

ENCHO TILEV

UNIVERSITY OF PLOVDIV PAISII HILENDARSKI
tilev.encho@gmail.com

Few Indo-European languages categorize numerals as an independent part of speech. In all languages numerals are used to indicate the same extralinguistic quantity although in theoretical linguistics, researchers still argue for their correct classification. The aim of this paper is to take a closer look at some of the problems related to the categorial and non-categorial meanings of numerals in Russian and Bulgarian.

The lexical peculiarity of the part of speech under study is intertwined with the functioning of the grammatical categories of *case*, *number* and *gender*. Although from a morphological point of view the grammatical categories are represented very sparsely, the available forms are characterized by exceptional originality and comprehensiveness, which is a further attestation to the connection between categoriality and non-categoriality. The analysis gives grounds to believe that numerals are the only part of speech in which non-categorial manifestations exceed categorial ones, which is a reason for further research within this class of words.

Keywords: grammatical categoriality, non-categoriality, functional grammar, grammatical categories, Russian language, Bulgarian language, numerals

Теорията на частите на речта и на присъщите им категории има богата история, започваща още в античността и свързана с имената на древногръцките философи и граматисти. Но както свидетелства историята на лингвистиката, обособяването на един или друг клас думи нерядко е свързано с множество спорове между езиковедите през различните епохи. Основанията за това могат да бъдат различни, но най-ярко все пак остава противопоставянето между семантиката и функцията, от една страна, и формата, от друга. Незасегнати от тези спорове не остават и числителните имена, които в различно време ту се появяват, ту изчезват на фона на останалите части на речта. И в наши дни числителните са предмет на спорове, а функционирането им в различните езици далеч не се осъществява по сходен начин. Въпреки това в настоящото изследване, както е прието и в съвременното българско езикознание, нумеративите се отделят в самостоятелен клас, тъй като са „система от думи, изразяващи абстрактното понятие за число“ (Едельман/Edel'man 1975: 30).

Количеството като универсална (логическа) категория е предмет на анализ още в древността. От философско гледище се наблюдава поетапно развитие в осмислянето на числото, на което античните мислители придават магична сила, за да се достигне до новото време, в което количеството се поставя на една плоскост с категории като *качество*, *същност* и др. Ст. Гърдев подчертава, че в еволюцията си количеството, бидейки категория на абстрактното обобщено мислене, достига до игнориране на качествените особености на предметите, което води до абстрактната представа за числата (Гърдев/Gardev 2000: 12–13). Съществено от теоретична и терминологична гледна точка е също обстоятелството, че ако количеството се разглежда като онтологичен факт, величина или свойство на реалните обекти, трябва да се говори за „онтологическо количество“ (Гърдев/Gardev 2000: 15). Когато количеството е обект на мисленето и познанието, включително и на езика, то трябва да се схваща като мисловна и езикова категория. Според Б. Николаев „числителните са най-съвършеното езиково средство за изразяване на представата за дискретно количество (по-точно за понятието естествено число) сред семантичното поле на квантификаторите“ (Николаев/Nikolaev 2001: 9).

В настоящото изследване централен е именно езиковият аспект на квантитативността, отнасяна към суперкатегиорите (наричани също *свр̀х-категиории* или *хиперкатегиории*). Тъй като категориалните и некатегориалните отношения са абстракции, присъщи на морфологичните категории (за некатегориалността в езика вж. Тилев/Tilev 2020), дескрипцията на квантитативността като функционално-семантично поле не е необходима, но тя несъмнено би доказала богатия инвентар от средства за експликация на количествената семантика на различни равнища.¹

Лексикалната своеобразност на разглеждания клас думи се преплита с функционирането на присъщите му граматични категории *падеж*, *число* и *род*, които се отличават с някои важни специфики. Същевременно те не обхващат всички лексикално-граматични разреци – в пълнота се реализират единствено при числителните редни, което според някои лингвисти е основание за причисляването им към прилагателните.² По падеж се изменят числителните от всички разреци; категориите *падеж* и *род* освен за редните са характерни и за бройните числителни *один*, *два*, *полтора* и за събирателното *оба*, а на морфологично равнище числовата семантика се изразява само при *один*. Предмет на по-нататъшното описание са именно тези единични случаи на морфологична експликация на некатегориалните отношения.

Твърде неоправдано е да се допусне, че поради ограничения набор от граматични форми при числителните имена наличието на некатегориални прояви е сведено до минимум. Подобни твърдения са неоснователни и те лесно биват оборени чрез примери, илюстриращи функционирането на нумеративите в речта. Крайно ограничена е например категорията *число*, която се експлицира само при числителното *один*, и то непоследователно. Липсата на квантитативно противопоставяне се обяснява с лексикалната семантика на нумеративите, които сами по себе си назовават число, по-голямо от единица, следователно семата *множественост* на съответния обект е заложена в тях. Към некатегориалните прояви следва да се отнесат значенията на плуралната форма на числителното *один*. Семантичен еквивалент на сингуларната е формата *одни* в съчетание с лексеми плуралия тантум или с лексеми, назоваващи двусъставни предмети, напр. *одни очки*, *одни перчатки*. Поради дефектност на парадигмата при думите от първия тип образуването на форми за ед.ч. е невъзможно, което превръща *одни* в единственото средство за изразяване на единичност на предмета. Така формата за мн.ч. от този нумератив изема функциите на ед.ч., което по същността си е проява на некатегориалност.

Към случаите на семантична транспозиция следва да се причисли употребата на *одни* като синоним на неопределителното местоимение *какой-то*, *некоторый*, срв.: *Одни мои знакомые недавно переехали в другой город* (РГ/РГ 1982: 573). Сходна е ситуацията в български, където при превод на изречението също може да се използва формата *едни*, срв. *Едни*

мои познати наскоро се преместиха в друг град. Възможна е употребата и на притежателното местоимение в нечленувана форма, която сама по себе си експлицира семата *неопределеност*, напр. *Мои познати наскоро се преместиха в друг град.* Типологичната разлика между двата родствени езика, проявяваща се в наличието на морфологичната категория *положение* и експликацията на тези значения само на семантично равнище в руски, е многократно изтъквана в съпоставителните изследвания.

Функционирането на *един* в славянските езици е много любопитно за наблюдение, тъй като сред близкородствените езици се откриват сходства и различия. Придобиването на нови семантико-граматични функции е причината за твърде разнопосочното класифициране на *один* в руския език – като прилагателно, числително, местоимение. Изследването на тези случаи е особено интересно в съпоставка с български. Проучванията по проблема³ единодушно доказват, че и тук българският език се отличава с „екзотичността“ си (по определението на Св. Иванчев). В български *един* има много по-широка употреба, като изразява неопределеност, генеричност; може да бъде част от словосъчетания с темпорално значение и други. Срв. бълг. *Дай ми една чаша вода* и рус. *Дай мне стакан воды*; *Едно куче никога не би постъпило така* и *Собака никогда не поступила бы таким образом*; *Едно време всичко беше различно* и *Когда-то все было иначе*. Твърдението на Г. Ермоленко, че в български *един* се употребява почти два пъти повече, отколкото в руски (Ермоленко/Еrmolenko 1988: 16), може да се отнесе право пропорционално и към останалите славянски езици. Причините според Вл. Карпов са в прехода на българския език към аналитизъм и в развитието на категорията *определеност ~ неопределеност* (Карпов/Карпов 1979: 11).

Формата *одни* може да функционира и като частица със значение ‘само’, напр.: *В бой идут одни старики*; *Крысы побежали с пороженковского корабля, на котором остаются одни обреченные*; „*Кругом одни принцессы*“ (заглавие на книга на Н. Резанова). Тук очевидно е налице десемантизация и придобиване на ново значение.

При числителните по-широко застъпени са родовите опозиции – при нумеративите *один, два, оба, полтора*. Числителното *один*, което В. В. Виноградов нарича „местоименно прилагателно“⁴, в ед.ч. има пълния набор от граматични категории и се съгласува с определяното съществително подобно на прилагателните. Числителното *два* има форма за ж.р. *две* в им. и вин.п. (при неодушевените съществителни), но в косвените падежи родовата опозиция се неутрализира, срв. *два дѣла, два поля, две долины, но в двух домах, в двух полях, в двух долинах*. Съществена отлика е, че в руски с формата *два* се съчетават субстантивите от м. и ср.р., а с *две* – само от ж.р. Средният род, който е най-колеблив, се доближава винаги или до м.р., или до ж.р., като в руски действа първият модел, а в български – вторият. Това родово деление се открива във всички източнославянски езици и в сърбо-

хърватски, докато в останалите (включително и в български) се е запазило състоянието, наследено от старобългарски. Интерференцията между двата изследвани езика се проявява често в речта на българите, изучаващи руски език на начален етап, при което може да се срещнат неправилните „руски“ форми **две стихотворения* вм. *два стихотворения*. Следва да се припомним също така, че словенският все още диференцира форми за род и при числителните 3 и 4 – *trie* (м.р.) и *tri* (ж. и ср.р.), *štirje* (м.р.) и *štiri* (ж. и ср.р.). П. Пашов отбелязва, че родово различие се открива и в някои североизточни български говори при членуваните форми на *три*, срв. *трите* (ж. и ср.р.) и *трита* (м.р.), напр. *трите крави*, *трита вола*, *трита лева*, *трита коня* (Пашов/Pashov 1978: 386; вж. също Пашов/Pashov 1974).

Подобна неутрализация на родовите противопоставяния се наблюдава и при числителните *оба* (ж.р. *обе*) и *полтора* (ж.р. *полторы*⁵). При първото, макар че по нормите на книжовния руски език се изисква родова диференциация във всички падежи (срв. наличието на паралелни форми *оба* – *обе*, *обоих* – *обеих*, *обоим* – *обеим* и т.н.), в разговорната реч тя често се нарушава и мъжкородовите форми вземат превес. Това подсказва, че в езика съществува тенденция към унификация и действат езикови механизми за избяване от всичко онова, което води до ненужно оразличаване. За това свидетелства и косвенопадежната форма *полтора* от числителното *полтора*, която се употребява в съчетание със съществителни от м.р. и ж.р. Безспорно е, че отслабването на женския род при числителните и поемането на функциите му от м.р. е пример за некатегориалност в рамките на рода при нумеративите.

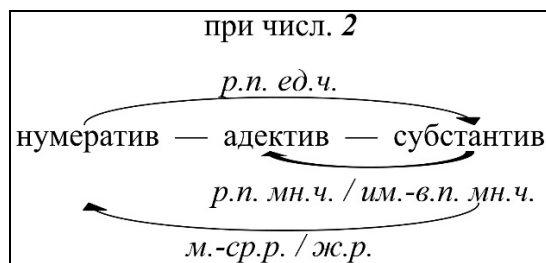
Най-последователно сред граматичните категории на числителните се изразява падежът, който е присъщ на всички лексикално-граматични разреди. При числителните редни, както при прилагателните, той е изцяло съгласувателна категория, а при бройните числителни поради синтактичната им препозиция спрямо съществителното те могат да стоят в определен падеж и същевременно да управляват друг, напр. *два* (им.п./в.п.) *больших* (р.п. мн.ч.) *стола* (р.п. ед.ч.), но за *двумя большими столами* (тв.п. мн.ч.).

Тук следва да се припомни добре познатата специфика на руските числителни, изразяваща се в дистрибуцията на падежното управление при модела *нумератив + адектив/партицип. форма + субстантив*, напр. *два широких окнá*, *две красивые страны́*. Известно е, че ако числителните 2, 3, 4 са в им. или вин.п. при съществителните от м. и ср.р., прилагателното трябва да бъде в род.п. мн.ч., а съществителното – в род.п. ед.ч., напр. *два огромных камня*, *три длинных рассказа*, *четыре младших брата*. Приема се твърдението на П. В. Грашченков, че формите за род.п. ед.ч. изпълняват същите функции като тези за мн.ч. при числителните от 5 нагоре (Грашченков/Grashchenkov 2002: 84), срв. *четыре брата* и *пять братьев*. И тук може да се говори за доминация на семантиката над формата, като число-

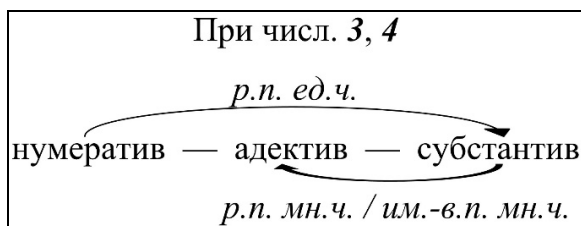
вите показатели – субстантивните флексии – се неутрализират, т.е. гени- тивната сингуларна флексия не означава единичност на предмета. Есте- ствено, това се осъществява под влияние на нумератива, който сам по себе си изразява множественост. При същите условия в съчетание със субстан- тиви от ж.р. се използва адективната именително-винителна плурална форма, а самото съществително стои в род.п. ед.ч., напр. *две большие пло- щади, три популярные повести, четыре бессонные ночи*. Очевидно е, че в съчетанията от този тип е налице тройна зависимост: от една страна, меж- ду рода на съществителното (той обуславя избора на формите при *один* и *два*) и падежната форма на прилагателното, а от друга, изборът на субс- тантивната падежна форма се определя от числителното (при *1* съществи- телното е в им.п. ед.ч., при *2, 3, 4* – в род.п. ед.ч., а от *5* нагоре – в род.п. мн.ч.). Схематично тези зависимости могат да се изобразят по следния на- чин:

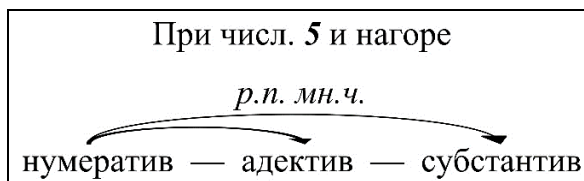
Фигура 1: *один новый фильм, одна спелая груша, одно популярное произведение*

Фигура 2: *два больших здания, две просторные комнаты*

Фигура 3: *три старых дома, четыре лучшие модели*

Фигура 4: *пет* сохранившихся символов, *семь* мелких озер, *сто* знаменитых личностей

От формална гледна точка моделът *нумератив + адектив + субстантив* се нуждае от следното уточнение: ако съществителното е субстантивирано прилагателно и причастие, то във всички падежи се скланя като прилагателно, срв. *две новые мастерские, три первоклассных портных* и т.н.

Отдавна фиксирана е ненормативната употреба на генитивни плурални форми при съществителните от ж.р. след числителните 2, 3, 4, напр. *две просторных комнаты* вм. *две просторные комнаты*. Отклоняването от правилата на руския книжовен език отново доказва стремежа на носителите на езика към унификация на грамемните форми в случаите, в които експликацията им затруднява говорещата личност. По същността си намалената фреквентност на именително-винителните падежни форми при съществителните от ж.р. е резултат от действието на аналогията като най-мощния езиков процес. Изключително интересен е фактът, че родовата граматична семантика в съчетание с тези нумеративи се изразява не просто чрез флексите на субстантивите (което е обичайна практика), а дори чрез конкуриращите се форми на съвсем друг тип граматична категория, каквато е падежът. Това по безспорен начин доказва сложните връзки между езиковите абстракции и непрекъснатото им взаимодействие. В съчетание на числителните 3 и 4 с несклоняемо съществително в книжовна употреба падежът се превръща в единствения изразител на родовото значение, срв. *три новые авеню* (им.-вин.п. на адективната форма → думата е от ж.р.), *три молодых парвеню*⁶ (род.п. на адект. форма → думата е от м.р.). За такива дълбинни междукатегориални отношения може да се говори например и при категориите *вид* и *време* на глагола.

Формално близки, но с различна семантична дистрибуция са бройните форми в български. Те имат сходен произход. И в двата езика са се образували след разпадането на двойственото число. Докато в руски правилото за съгласуване с числителните обхваща всички бройни и склоняеми субстантиви, българските бройни форми се отнасят единствено до съществителните от м.р. за нелица: *десять коня, сто молива*. Числителните бройни разполагат със специализирани форми, които могат да обозначават минимум две лица или само от мъжки пол, или от мъжки и женски пол, но никога само от женски. Експликатор на семите *одушевеност* и *мъжкополовост* е суфиксът *-(и)ма* (*трима, петима, шестима*). Специфично за бъл-

гарския език е, че в съчетание на числително със съществително за лице съществителното стои в множествено число, напр. *двама поляци* (а не *поляка*), *петима ученици* (**ученика*), *тридесет и трима играчи* (**играча*). Ако субстантивът именува нелице, бройната форма получава флексия *-а* (*-я*), напр. *два прозореца* (вм. мн.ч. *прозорци*), *сто двадесет и пет камиона* (вм. *камиони*), *три театъра* (вм. *театри*). Отдавна се наблюдават употреби, при които формите на съществителни за лица получават окончание *-а*, срв. *двама* (или дори **два*) *ученика* вм. *ученици*. Причината вероятно е в аналогията между формите за лице и нелице. По-убедително е като че ли твърдението на Р. Михалик, според когото тези ненормирани употреби са резултат от недостатъчно осъзнаване на опозицията *лице ~ нелице* от страна на българите (Михалик/Mihalik 1979: 54). Единствено тук даденото семантично противопоставяне получава морфологична експликация, докато в останалите славянски езици то е по-широко застъпено чрез набор от форми (срв. пол. *wysocy studenci stali na korytarzu*, но *wysokie stoły, studentki stały* – цит. по Михалик/Mihalik 1979: 54); или формалното противопоставяне по признака *одушевеност ~ неодушевеност* (различен от *личност ~ неличност*) в руски. Допълнителен катализатор на непоследователното използване на бройната форма е и обстоятелството, че тя не се среща във всички български диалекти и в някои са възможни единствено съчетанията *седем телефони*, *девет телевизори*. В този смисъл твърдението на П. Пашов (Пашов/Pashov 1978: 385), че единствено „в български имаме една единствена форма – множествено число“ при всички числителни от 2 нагоре до безкрайност, не е съвсем прецизно и се оборва от изложените по-горе факти. То е валидно само по отношение на съществителните от ж.р.

Макар че според правилата на съвременната руска граматика по падеж се изменят всички нумеративи (независимо от големината на числото, което обозначават), в разговорната реч отдавна са фиксирани случаи на нескланяне на всички компоненти на числителното, срв. книж. *пятьдесят – пятидесяти* (р.п./д.п./пр.п.), *пятьюдесятью* (тв.п.) и некниж. **пятидесятью* (тв.п.). В още по-голяма степен такива отклонения от нормата се откриват при съставните числителни, при които всеки един компонент трябва да се измени по падеж, напр.: *с тысячью восемьстами двадцатью шестью участниками* и потенциалното **с тысяча восемьсот двадцать шесть участниками*. Примерите от този тип са честотни, което се дължи на тромавите косвенопадежни форми и на наличието на вътрешни флексии при сложните числителните имена. Причина за разрушаването на падежната парадигма може да бъде и аналогията със склонението на числителните редни (напр. при назоваване на години), където се изменя само последната дума, която всъщност е и редното числително (останалите са бройни), напр. *тысяча двести сорок **второй** год*, *в тысяча двести сорок **втором** году*. Отвъд търсенето на причините е безспорно, че при числителните бройни в съвременния руски разговорен език категорията *падеж* е

подложена на разрушаване, а именителните и евентуално родителните форми започват да функционират като субектно-обектен и косвен падеж. С това те се причисляват към проявите на падежна некатегориалност.

* * *

Чрез настоящия анализ се доказва застъпването мнение, че нумеративите като клас думи имат несъмнено място в системата от части на речта в славянските езици и в частност – в руски. Отказът от отделянето им или причисляването им към други класове са неоправдани. Макар че граматичните категории, присъщи на нумеративите, морфологично са представени твърде оскъдно, наличните форми се отличават с изключително своеобразие и широкообхватност, като още веднъж свидетелстват за връзката на категориалността и некатегориалността. С основание може да се приеме, че числителните са единствената част на речта, при която некатегориалните прояви надвишават категориалните, което е повод и за по-нататъшни изследвания в рамките на този клас думи.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ По този повод Ст. Гърдев отбелязва, че към периферията на квантитативността трябва да се отнесат степените за сравнение на прилагателните имена и наречията и категорията *определеност ~ неопределеност*, употребени в несъщинска функция (Гърдев/Gardev 2000: 22).

² Тук се приема, че редните числителни имена са именно числителни, а не прилагателни (основанията ми за това са изложени в Тилев/Tilev 2016).

³ Вж. напр. Грозева/Grozeva 1979, Ермоленко/Ermolenko 1988; Златева/Zlateva 1997; Ивич/Ivić 1990; Мостовска/Mostovska 1990; Ухлиржова/Uhlirzhova 1992 и др.

⁴ Такова определение се среща и у П. Пашов, а в „Русская грамматика“ е наречено „бройно-местоименна дума“.

⁵ В. В. Виноградов изтъква, че родовата диференциация при тези числителни се осъществява чрез родителните флексии *-á* и *-ы*, които за съвременното езиково съзнание в този случай остават неразпознаваеми. Това води и до смесването на формите, които В. В. Виноградов нарича „полуразрушен остатък от миналото“ (Виноградов/Vinogradov 1986: 245).

⁶ В новите лексикографски издания лексемата е определена като мъжкородова (вж. СТСРЯ/STSRIA 2006: 594; ТСРЯ/TSRIA 2008: 613), но в многотомния академичен речник е посочено, че е от м. и ж.р. (БАСРЯ/BASRIA 2011: 388).

ЛИТЕРАТУРА

- БАСРЯ 2011: Большой академический словарь русского языка. Том XV. Москва – Санкт-Петербург, Наука.
Виноградов 1986: *Виноградов, В. В.* Русский язык. Грамматическое учение о слове. Москва, Высшая школа.

- Гращенков 2002: *Гращенков, П. В.* Родительный падеж при русских числительных: типологическое решение одной „сугубо внутренней“ проблемы. – *Вопросы языкознания*, № 3, с. 74–117.
- Грозева 1979: *Грозева, М.* Употребата на словоформата *един* за изразяване на неопределеност в българския език, съпоставена с употребата на неопределителния член *ein* в немския език. – *Съпоставително езикознание*, № 5, с. 13–21.
- Гърдев 2000: *Гърдев, Ст.* Числото в реч. Функционално-семантичен анализ на квантификацията в българската книжовна разговорна реч. Русе, Лени АН.
- Ермоленко 1988: *Ермоленко, Г.* Русско-белорусско-болгарское соответствие *один – адзін – один* (опыт статистического анализа). – *Съпоставително езикознание*, № 4–5, с. 14–20.
- Златева 1997: *Златева, П.* Текстовые функции лексемы *one* и ее переводческие эквиваленты. – *Съпоставително езикознание*, № 3, с. 18–46.
- Карпов 1979: *Карпов, Вл.* Числительные *два, двама, две* и их соответствия в белорусский язык. – *Съпоставително езикознание*, № 2, с. 7–11.
- Михалик 1979: *Михалик, Р.* Съгласуване по число в конструкциите с бройни числителни имена в българския и полския език. – *Съпоставително езикознание*, № 3, с. 52–58.
- Мостовска 1990: *Мостовска, М.* Полски еквиваленти на *един* в некантитативна функция. – *Съпоставително езикознание*, № 1, с. 28–33.
- Николаев 2001: *Николаев, Б.* Българските числителни. София, УИ „Св. Климент Охридски“.
- Пашов 1974: *Пашов, П.* Родова форма при числителното *три* в централния балкански говор. – В: *Езиковедски изследвания. Сборник в памет на проф. Ст. Стойков*. София, Издателство на БАН.
- Пашов 1978: *Пашов, П.* По някои въпроси на числителните имена като част на речта. – В: *Помагало по българска морфология. Имена*. София, Наука и изкуство.
- РГ 1982: *Русская грамматика*. Том I. Москва, Наука.
- СТСРЯ 2006: *Ефремова, Т. Ф.* Современный толковый словарь русского языка. Том II. Москва, АСТ.
- Тилев 2016: *Тилев, Е.* Числителното име като част на речта – проблеми и перспективи (руско-български паралели). – *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, т. 54, кн. 1, сб. А, Филология. Пловдив, с. 497–506.
- Тилев 2020: *Тилев, Е.* Категориалните и некатегориалните значения като конституиращи елементи на езиковата система. – *Български език*, Приложение, 2020, с. 166–185.
- ТСРЯ 2008: *Толковый словарь русского языка*. С включением сведений о происхождении слов. Отв. ред. Н. Ю. Шведова. Москва, Азбуковник.
- Ухлиржова 1992: *Ухлиржова, Л.* Българското *един* като експонент на неопределена референтност (в съпоставка с руския и чешкия език). – *Съпоставително езикознание*, № 6, с. 5–15.
- Эдельман 1975: *Эдельман, Д. И.* К генезису вигезимальной системы числительных. – *Вопросы языкознания*, № 5, с. 30–37.

Ivić 1990: *Ivić, M.* On the Slavic word for *one* in the predicate-noun determiner position. – *Съпоставително езикознание*, № 4–5, с. 53–55.

REFERENCES

- BASRIA 2011: *Bol'shoy akademicheskii slovar' russkogo iazyka*. Tom XV. Moskva – Sankt-Peterburg, Nauka.
- Edel'man 1975: *Edel'man, D. I.* K genezisu vigezimal'noi sistemy chislitel'nykh. – *Voprosy iazykoznaniiia*, № 5, s. 30–37.
- Ermolenko 1988: *Ermolenko, G.* Russko-belorusko-bolgarskoe sootvetstvie *odin – adzin – edin* (opyt statisticheskogo analiza). – *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 4–5, s. 14–20.
- Gardev 2000: *Gardev, St.* Chisloto v rech. Funktsionalno-semantichen analiz na kvantifikatsiyata v balgarskata knizhovna razgovorna rech. Ruse, Leni AN.
- Grashchenkov 2002: *Grashchenkov, P. V.* Roditel'nyi padezh pri russkikh chislitel'nykh: tipologicheskoe reshenie odnoy “sugubo vnutrennei” problemy. – *Voprosy iazykoznaniiya*, № 3, s. 74–117.
- Grozeva 1979: *Grozeva, M.* Upotrebata na slovoformata *edin* za izrazyavane na neopredelenost v balgarskiya ezik, sapostavena s upotrebata na neopredelitelniya chlen *ein* v nemskiya ezik. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 5, s. 13–21.
- Ivić 1990: *Ivić, M.* On the Slavic word for *one* in the predicate-noun determiner position. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 4–5, с. 53–55.
- Karpov 1979: *Karpov, Vl.* Chislitelnite *dva, dvama, dve* i tehните saotvetstviya v beloruskiya ezik. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 2, s. 7–11.
- Mihalik 1979: *Mihalik, R.* Saglasuvane po chislo v konstruktsiite s broyni chislitelni imena v balgarskiya i polskiya ezik. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 3, s. 52–58.
- Mostovska 1990: *Mostovska, M.* Polski ekvivalenti na *edin* v nekvantitativna funktsiya. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 1, s. 28–33.
- Nikolaev 2001: *Nikolaev, B.* Balgarskite chislitelni. Sofia, UI “Sv. Kliment Ohridski”.
- Pashov 1974: *Pashov, P.* Rodova forma pri chislitelnoto *tri* v tsentralniya balkanski govor. – In: *Ezikovedski izsledvaniya. Sbornik v pamet na prof. St. Stoykov*. Sofia, BAN.
- Pashov 1978: *Pashov, P.* Po nyakoi vaprosi na chislitelnite imena kato chast na rechta. – In: *Pomagalo po balgarska morfologiya. Imena*. Sofia, Nauka i izkustvo.
- RG 1982: *Russkaia grammatika*. Tom I. Moskva, Nauka.
- STSRIA 2006: *Efremova, T. F.* Sovremenniy tolkoviy slovar' russkogo iazyka. Tom II. Moskva, AST.
- Tilev 2016: *Tilev, E.* Chislitelnoto ime kato chast na rechta – problemi i perspektivi (rusko-balgarski paraleli). – *Nauchni trudove na Plovdivskiya universitet “Paisii Hilendarski”*, t. 54, kn. 1, sb. A, Filologiya. Plovdiv, s. 497–506.
- Tilev 2020: *Tilev, E.* Kategorialnite i nekatégorialnite znacheniya kato konstituirashiti elementi na ezikovata sistema. – *Balgarski ezik, Prilozhenie 2020*, s. 166–185.
- TSRIA 2008: *Tolkoviy slovar' russkogo iazyka*. S vklyucheniem svedenii o proishozhdenii slov. Otv. red. N. Yu. Shvedova. Moskva, Azbukovnik.

- Uhlirzhova 1992: *Uhlirzhova, L. Balgarskoto edin kato eksponent na neopredelena referentnost (v sapostavka s ruskiya i cheshkiya ezik)*. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 6, s. 5–15.
- Vinogradov 1986: *Vinogradov, V. V. Russkii iazyk. Grammaticheskoe uchenie o slove*. Moskva, Vysshaya shkola.
- Zlateva 1997: *Zlateva, P. Tekstovye funktsii leksemy one i ee perevodcheskie ekvivalenty*. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 3, s. 18–46.

✉ Гл. ас. д-р Енчо Тилев

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
Филологически факултет, Катедра по руска филология
ул. „Цар Асен“ 24, Пловдив 4000

✉ *Assist. Prof. Encho Tilev, PhD*

University of Plovdiv Paisii Hilendarski
Faculty of Philology, Department of Russian Philology
24 Tsar Asen Str., Plovdiv 4000

Публикувано: 20 септември 2021

Published: 20 September 2021